

SXEDIO.92A

6.10.1941: ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ. Ο ΚΥΠΡΙΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΟΤΣΑΠΑΣ, ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙ ΤΙΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΡΕΣ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ ΣΤΑ ΜΠΟΥΝΤΡΟΥΜΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗ

(Μέρος Α)

Ένας από τους πολλούς Κυπρίους που πολέμησαν στην Ελλάδα με τον ελληνικό στρατό ήταν ο Βενιζέλος Κότσαπας, φοιτητής της νομικής.

Ο Κότσαπας συνελήφθη τελικά αιχμάλωτος από τους Γερμανούς και αφού υπέφερε τα πάνδεινα στα κρατητήρια που έστησαν στην Ελλάδα, απέδρασε και δημοσίευσε αργότερα το ημερολόγιο του στη εφημερίδα "Ελευθερία" της Κύπρου στις **6 Οκτωβρίου, 1941.**

Εγραψε ο Κότσαπας:

"Μεγάλη Τετάρτη **1941.** Περισσότεροι από **5.000** Έλληνες αιχμάλωτοι, όλοι με πληγωμένα τα πόδια από τις ατέλειωτες πορείες, πεινασμένοι και άρρωστοι, αληθινά πτώματα έμπαιναν στη γραμμή για μια πορεία **40** ολόκληρων χιλιομέτρων, χωρίς ανάπαυση. Η απανθρωπιά των Γερμανών εκδηλώθηκε σ' όλο το βάθος της στον τρόπο της μεταχειρήσεως των πρώτων αιχμαλώτων. Τα πόδια των ανδρών αυτών μόλις εσέρνοντο στο έδαφος. Μήπως όμως τολμούσε κανείς να καθήση έστω και για ένα λεπτό για ν' ανακουφίση λίγο τα κουρασμένα μέλη του, να πάρη λίγη ανάσα; Γερμανοί φρουροί ήταν έτοιμοι να τον αφήσουν στον τόπο. Δεν μπορούσαν να νοιάζονται για όσους έμεναν πίσω. Πολλοί φαντάροι, παρά την εξάτληση τους κουβαλούσαν στα χέρια τους εξαντλημένους συντρόφους τους για να τους γλυτώσουν από την χαριστική βουλή των γερμανών.

Ήταν οι μέρες που ο Θεάνθρωπος ακολουθούσε τον δρόμο του Γολγοθά, τον ίδιο δρόμο τον ακολουθούσαμε και μεις, βήμα με βήμα, έχοντας πίσω

μας, όπως κι αυτός τους ενόπλους βασανιστές μας, κουβαλώντας στον ώμο μας όπως κι' αυτός τον σταυρό του μαρτυρίου μας. Οδεύαμε με την ψυχή στα χείλη, χωρίς να μπορούμε να γογγύσουμε, με άδεια καρδιά και άδειο στομάχι, με τσακισμένη την ψυχή και ταλαιπωρημένο το σώμα, τι να μιλώ όμως και για μια τέτοια δυ στυχία, αφού ξαίρω πως δεν μπορούν να βρεθούν λέξεις να την περιγράψουν;

Φτάσαμε κάποτε στην Κοζάνη... Οποιος είχε ακόμα λίγη δύναμη για να βγάλη τ άρβυλα του, έβλεπε τα πόδια του καταματωμένα. Πέσαμε ο ένας πάνω στον άλλο σαν εναντλημένα ζώα για να βρούμε λίγη ανάπαυση που τη στερηθήκαμε μέρες και νύχτες...

Εημέρωσε η άλλη μέρα. Για φαγητό κανένα ρώτημα. Η διατροφή των αιχμαλώτων δεν πολυσκότιζε τους γερμανούς. Μια μοναδική κουζίνα μαγειρεύε φασόλια για **7,500** αιχμαλώτους. Περιμένουμε στην ατέλειωτη σειρά των πεινασμένων, πότε τέσσερις και πότε πέντε ώρες. Περιμέναμε όρθιοι μέσα τη λάσπη που έφτανε ίσια με το γόνατο, κάτω από τη βροχή. Φτάναμε επιτέλους στην κουζίνα αλλά για να δούμε πως το καζάνι είχε τελειώσει. Δεν υπάρχει πιο οδυνηρό από μια τέτοια διάψευση των προσδοκιών του στομάχου.

Αλλ' η ελπίδα δεν μας εγκατέλειπε, ύστερα από τρεις ώρες θα ήταν έτοιμο το επόμενο καζάνι. Πάλιν θα μπαίναμε στη σειρά, πάλι θα περιμέναμε μέχρι λιποθυμίας...

Οι Καζανίτες έφερναν για τους αιχμαλώτους λίγα ψωμιά. Οι γερμανοί τα έπαιρναν, τα έκοβαν σαν αντίδωρο και μας τα πετούσαν, όπως τα σκυλιά. Οσο για τη στέγαση μας, αυτή ήταν άλλο κεφάλαιο της τραγωδίας μας. Οι παληοί στρατώνες, όπου μας έρριψαν ήταν αδύνατο να μας χωρέσουν έστω και όρθιους. Γι' αυτό έπρεπε να κοιμηθούμε οι περισσότεροι στο ύπαιθρο, παρ' όλες τες παρακλήσεις μας να κοιμηθούμε στους σταύλους. Εξω η λάσπη ήταν **20-30** πόντους. Το βράδυ πότε, πότε μας έπιανε η βροχή και τότε δεν έμενε τίποτε που δεν γινόταν μούσκεμα.

Το πιστόλι, η λόγχη, το πολυβόλο ήταν στην ημερησία διάταξη. Οι Γερμανοί τα μεταχειρίζονταν με απανθρωπιά και σαδισμό για να σκοτώνουν αρκετούς αιχμαλώτους. Ενα μονοθέσιο γερμανικό αεροπλάνο, που είχε προσγειωθεί στο γήπεδο του στρατοπέδου μας. Προσπάθησε μια μέρα να απογειωθεί. Οι λάσπες όμως ήταν τόσες, ώστε η απογείωσις στάθηκε αδύνατη. Το αεροπλάνο έπεσε πάνω στους δυστυχημένους στρατιώτες μας που αποτελούσαν την ατέλειωτη γραμμή του συσσιτίου. Τέσσερις Μυτιλινιούς τους έκαμε λύωμα και ετραυμάτισε πολλούς άλλους. Ο αεροπλόρος-δυστυχώς δεν σκοτώθηκε- κατέβηκε από το αεροπλάνο και χαμογελώντας διηγόταν το πάθημά του.

Οι μέρες περνούσαν πιο μαύρες και απ' αυτές των καταδίκων στα κάτεργα. Αστέλειωτες απελπιστικά θλιβερές. Δεν μας έμεινε τίποτε το ανθρώπινο. Τα μάτια μας υγρά και τσιμπλιάρικα εστρέφοντο στον ουρανό και παρακαλούσαν τον Χριστό να μας λυτρώση. Εημέρωσε κάποτε η Κυριακή της Αναστάσεως, αλλ' εμείς ακόμα ευρισκόμεθα στο σταυρό.

Τη Δευτέρα της Λαμπρής μας βγάλανε από το στρατόπεδο για να μας οδηγήσουν πεζούς εις την Φλώρινα. Θα μας βάζαν αγγαρεία για να διορθώσουμε δρόμους. Καθώς η θλιβερή γραμμή των αιχμαλώτων εκινείτο μακριά από την Κοζάνη, άνδρες, γυναίκες και παιδιά έκλαιαν στο πέραςμα μας, σαν να γινόταν η κηδεία μας. Τι νοιώθαμε; Τι άλλο από απελπισία; Χίλιες φορές προτιμούσαμε τον θάνατο από την φρικτή εκείνη ζωή.

Η απελπισία τρώει σαν σαράκι την καρδιά μου. Εως ότου μια στιγμή μια ιδέα περνά από το μυαλό μου. Να δραπετεύσω... Αναμετρώ τους κινδύνους, λογαριάζω τα υπέρ και τα κατά και παίρνω την απόφαση μου. Η θα ξαναζήσω στον ελεύθερο αέρα ή θα πεθάνω από τας γερμανικά βόλια.

Καθώς βαδίζουμε βλέπω μια πόρτα ανοικτή. Ο γερμανός σκοπός κάπου αλλού προσέχει. Αρπάζω κάποιο φίλο μου από το χέρι και χωθήκαμε μέσα. Περνούμε μια αυλή και τρυπώνουμε σε μια άλλη πόρτα που οδηγούσε

στο υπόγειο. Μπήκαμε μέσα και κρυφτήκαμε στην πιο σκοτεινή γωνιά... Δεν περνούν ένα δυο λεπτά και ακούομε τον απαίσιο βηματισμό της μπότας, πάνω στο πλακόστρωτο. Το αίμα μας πάγωσε. Η αναπνοή μας σταμάτησε. Ήταν η κρίσιμη στιγμή της ζωής μας.

Οι Γερμανοί κάνουν μερικές βόλτες στο σπίτι μέσα και ύστερα ακούμε τα βήματά τους ν' απομακρύνονται... Βάλαμε το σταυρό μας. Ένα κύμα χαράς ανεβαίνει από την καρδιά μας και μας πλημμυρίζει. Ο δρόμος της σωτηρίας και της λευτεριάς είναι ανοικτός μπροστά μας.

Μείναμε στο σκοτεινό κρυψώνα μας ώσπου κάποιος βρήκε και μας έδωσε φορέματα πολιτικά. Η αμφίεση μας ήταν κάπως παράξενη, αλλά δεν ήταν στιγμή να κάνουμε τους φυλάρεςκους. Μόνον η μεταμφίεση μας ενδιέφερε.

Αφού σκοτεινίασε, βγήκαμε και πήγαμε στο σπίτι κάποιου που θα μας φιλοξενούσε. Ποτέ δεν θα ξεχάσω την καλωσύνη του...

Ο άνθρωπος που μας φιλοξένησε, δεν ήταν πλούσιος. Αντιμετώπιζε κι αυτός την αθλιότητα που σκόρπισαν παντού κι' απ' όπου πέρασαν οι εισβολείς. Οι "φίλοι μας" οι Γερμανοί διέρρηξαν όλα τα καταστήματα και δεν άφησαν φεύγοντας παρά γυμνά χωράφια. Στα σπίτια έμπαιναν και ό,τι δεν μπορούσαν ν' αρπάξουν το κατέστρεφαν. Γυρνούσε ο κόσμος στα σπίτια του και δεν εύρισκε παρά τους τοίχους γυμνούς. Από τα αγαθά τους απέμειναν μόνο τα ελάχιστα εκείνα, που είχαν κατορθώσει να κρύψουν. Απ' αυτά τ'απομεινάρια έδιναν και σε μας. Άλλος ένα κομμάτι ψωμί, άλλος λίγο τυρί, ένα καφέ ή ένα αυγό.

Ένας καθρέφτης έπεσε στα χέρια μου. Δυσκολεύθηκα ν' αναγνωρίσω τον εαυτό μου. Τα γένια ενός μηνός εσκέπαζαν το πρόσωπο μου και τα μάτια μου είχαν βαθουλώση. Κοιμηθήκαμε καλά το βράδυ και το πρωί βάλαμε το σταυρό μας και ξεκινήσαμε για την Αθήνα. Είχαμε να διανύσουμε πεζή **450** χιλιόμετρα, αλλά δεν λογαριάζαμε την απόσταση. Περάσαμε με ύφος

αμέριμνο τους δρόμους της Κοζάνης, εγώ και ο σύντροφός μου με ένα τσουβάλι στον ώμο, ή ένα καλάθι στο χέρι, σαν χαμάληδες. Διαλέγαμε τους πιο απόκεντρους δρόμους, κι όταν θ'αφήναμε πίσω μας την πόλη ζαλισμένοι ακόμη από τη χαρά μας που ξεφύγαμε από την φρικτή κόλαση της αιχμαλωσίας, φανταστήκαμε πως τα βάσανα μας είχαν πια τελειώσει.

Ωστόσο η τύχη μας φύλαγε και άλλες εκπλήξεις.

Μέρα και νύκτα προχωρούσαμε τώρα στους μεγάλους δρόμους γεμάτοι κέφι και αισιοδοξία. Από τα χωριά που περνούσαμε μας εφωδίαζαν με τρόφιμα. Οι κάτοικοι γίνονταν θυσία για να μας περιποιηθούν. Φτάσαμε έτσι στον Αλιάκμωνα. Η μεγάλη και επιβλητική γέφυρα του ήταν συντρίμια. Πιο περα είχαν φτιάξει μια πρόχειρη γέφυρα και από εκεί περάσαμε πάλι με ύφος αδιάφορο, σαν να είμαστε τάχα χωριάτες που πήγαιναν στη δουλειά τους.

Οπου αντικρύζαμε τα μέρη που πέρασε ο σίφουνας του πολέμου, τανκς, αυτοκίνητα, που και πού κανένα αεροπλάνο, όλα καταστραμένα και αφημένα στον κάμπο. Στο πλάϊ του δρόμου ξύλινοι σταυροί, πάνω στα μνήματα των σκοτωμένων. Άλλοι βασικά φτιαγμένοι με τα ονόματα των νεκρών μισοσβυσμένα, άλλοι στολισμένοι με λίγα μόνο μαραμένα λουλούδια. Ήταν τάφοι ανάμικτοι Αγγλων Ελλήνων και Γερμανών. Τάφους απ'αυτούς που γέμισε την Ευρώπη ολάκερη η απάνθρωπος μανία του νέου Αττίλα ανθισμένα νειάτα, παιδιά που έφυγαν κάποτε από τα σπίτια τους γεμάτα σφρίγος, παλληκαριά, που άφισαν πίσω τους μανάδες, γυναίκες, αδέρφια, παιδάκια, κοιμούνται τώρα στις έρημες αυτές εκτάσεις κάτω από τους φτωχούς ξύλινους σταυρούς. Σκέφτομαι εκείνους που περιμένουν ακόμα το γυρισμό τους που προσεύχονται στο Θεό γι' αυτούς που τους γράφουν ακόμα γράμματα και τους παραγγέλλουν να φυλάγονται από τα κρυολογήματα.

Πλησιάζουμε στα Σέρβια. Μια δυνατή βροχή μας έπιασε στο δρόμο και δεν υπάρχει γύρω ούτε μια τρύπα για να προστατευθούμε. Το ζήτημα ήταν σοβαρά, γιατί

δεν είχαμε άλλα ρούχα απ' αυτά που φορούσαμε. Ένα αυτοκίνητο, γερμανικό ήταν σταματημένο σ' ένα χωράφι. Πλησιάσαμε. Ένας Γερμανός στρατιώτης καθόταν μέσα, καλά προφυλαγμένος από τη βροχή. Του ζητήσαμε την άδεια να τρυπώσουμε κάτω από το αυτοκίνητο, αφού δεν επροθυμοποιήθη να μας επιτρέψει να μπούμε μέσα. Μας απάντησε μ' ένα ξερό "Νάϊν". Ήταν γνήσιος Γερμανός, καθαρός Άριος.

Τα Σέρβια ήταν ένας σωρός ερειπίων. Κάπου κάπου, έμενε ωστόσο κανένα όρθιο σπίτι, που μπορούσε να κατοικηθή. Οσοι κάτοικοι είχαν μείνη ακόμη εκεί, ήταν κατατρομαγμένοι από την φρικτή δοκιμασία. Και τότε μάθαμε το ιστορικό της καταστροφής της πόλεως. Οι Γερμανοί έγραψαν και εδώ με αίμα μια σελίδα απανθρωπιάς και βαρβαρότητας. Η φρουρά των Σερβίων ανθίστατο στις επιθέσεις του εχθρού με πείσμα και η πόλις πάθαινε σοβαρές ζημιές. Οι κάτοικοι βρέθηκαν αναγκασμένοι να φύγουν στα βουνά για ασφάλεια. Η τελευταία επίθεση των Γερμανών έγινε με πενήντα "στούκας" (γερμανικά αεροπλάνα). Και τότε επήλθε η πλήρης καταστροφή. Όταν οι γερμανοί εμπήκαν στην πόλη, άρχισαν να λεηλατούν τα σπίτια και τα καταστήματα. Εμπορεύματα, τρόφιμα, προίκες γυναικών, ρουχικά, οικιακά σκεύη, έγιναν άφαντα. Ο εχθρός ήλθεν, είδεν, απήλθεν. Κι όταν οι κάτοικοι εγύρισαν η απόγνωσις τους ήταν απερίγραπτη.

Ότι σε τόσα χρόνια και με τόσους κόπους κατόρθωσαν να μαζέψουν χάθηκαν όλα σε λίγες μέρες. Οι αθεόφοβοι δεν άφησαν ούτε μια βελόνα.

Στην Πολιτεία αυτή του ολέθρου δεν είχαμε πουθενά να κοιμηθούμε παρά σε μια μισογκρεμισμένη εκκλησία της Αγ. Ευφημίας. Ανεβήκαμε στον γυναικωνίτη - το μόνο μέρος που είχε ξύλινο πάτωμα, βάλαμε ό,τι είχαμε και ότι βρήκαμε από κάτω για στρώμα και φράξαμε τα σπασμένα παραθύρια με χαρτόνια και...κάδρα. Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ηυδόκησε να μας κόβη τον παγωμένο άνεμο που εισχωρούσε από το παράθυρο, αλλά το βράδυ φαίνεται πως θύμωσε και πετάχτηκε στο πάτωμα. Τέτοιο κρότο

έκαμε το κάδρο που ξύπνησα τρομαγμένος γιατί φαντάστηκε πως έπεσε η εκκλησία. Το πρωί είδαμε σε ποια κατάσταση άφησαν οι γερμανοί την Εκκλησία. Οι πολυέλαιοι και κάθε τι ήταν όλα συντρίμια. Τα ιερά σκεύη εκλάπησαν. Τα έπιπλα είχαν κατατσακιστή. Οι Γερμανοί επισκέπτοντο την Εκκλησία και έβγαζαν φωτογραφίες για να θυμούνται τα κατορθωμά τους. Όταν δε μερικοί στρατιώται του Χίτλερ μας βρήκαν στην Εκκλησία, μας ρωτούσαν αφελέστατα, αν ήταν Εγγλέζοι που έκαμαν αυτούς τους βανδαλισμούς.

Συνεχίζοντας τον δρόμο μας, συναντήσαμε μερικούς τσοπάνηδες που μας διηγούνται τι τους έκαμαν οι Γερμανοί, ανεβαίνοντας στις βουνοκορφές, όπου είχαν τα σκοπάδια τους. Κάποιος Γερμανός αξιωματικός με τους συντρόφους του πήρε και μια στάνη **40** πρόβατα. Για πληρωμή έδωσε στο βασικό ένα χάρτινο μάρκο. Όταν ο βοσκός έμεινε απορημένος για να τον πείση, ότι δεν τον έκλεβε, του έδωσε ένα χαρτί που έγραψε ιδιοχείρως λέγοντας του ότι αποτελούσε την απόδειξη παραλαβής. Το χαρτί, εννοείται, δεν είχε ούτε αριθμό, ούτε πρόβατα, ούτε υπογραφή, ούτε ημερομηνία.

Πιο κάτω, ένας χωρικός καθόταν κοντά στο άροτρο του και έκλαιγε. Σαν τον ρωτήσαμε τι του συνέβαινε μας έδειξε το άροτρο του που του έλειπε το ένα βώδι. Του το πήραν οι Γερμανοί χωρίς καμιά αποζημίωση, με τη βία και ας ήταν η μοναδική περιουσία του φτωχού αγρότη. Ένας άλλος τα ίδια είχε πάθει με το ζώο του κάρρου του. Και από παντού τα ίδια παραδείγματα του πολιτισμού των Γερμανών που ήρθαν στην Ελλάδα όχι ως εχθροί, αλλ' ως "φίλοι" όπως διαλαλούσε χωρίς ντροπή η προπαγάνδα του Χίτλερ. Αν όμως μπορούν να εξηγηθούν οι βιαιοπραγίες και οι διαρπαγές των μήτε το ότι ήθελαν να στείλουν στη λιμασμένη Γερμανία τρόφιμα και άλλα χρήσιμα είδη από τις ραπτομηχανές ως τα μαγειρικά σκεύη και τα κοσμήματα (για να ντυθούν μετά τον πόλεμο) πως μπορούν να δικαιολογούν διάφορες εκδηλώσεις κτηνωδίας και βαναυσότητας παρά με το ότι οι

Γερμανοί κυριαρχούνται κατά το πλείστον από ζώδη ή διεστραμμένα ένστικτα; Σε διάφορες πόλεις που ερήμαξαν, χρησιμοποιούσαν τα μεταξωτά γυναικεία φορέματα για να σκουπίζουν τα όπλα τους, έσκιζαν τα σεντόνια και τα βρακάκια των παιδιών και γενικά κατέστρεφαν ό,τι δεν μπορούσαν να μεταχειρισθούν.